

การประเมินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในพื้นที่จังหวัดสกลนคร
An Evaluation of the “Nawatwithi OTOP” Community Tourism in
Sakon Nakhon Province

อัจฉิมา บุตรชารี¹, กฤชวรรธน์ โลวัชรินทร์²

Adjima Bootcharee¹, Grichawat Lowatcharin²

ทำการวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2563

Email : adjimabo@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่จังหวัดสกลนคร 2) เพื่อศึกษาแนวทางการประเมินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในพื้นที่ จังหวัดสกลนคร ตามรูปแบบของ CIPP Model ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม จากการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า 1. ผลการดำเนินงานของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในพื้นที่ จังหวัดสกลนคร มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมโครงการ ในด้านปัจจัยนำเข้า งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ที่ได้รับการสนับสนุนมีความเหมาะสม เจ้าหน้าที่และวิทยากรเพียงพอต่อการให้ความรู้แก่ชุมชน ในด้านกระบวนการ ชุมชนได้รับการพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและการเตรียมความพร้อมด้านการบริการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องในระหว่างดำเนิน

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹ Master of Public Administration Student, College of Local Administration KhonKaen University, Thailand.

² วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand.

*ได้รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2563; แก้ไขบทความ: 8 กรกฎาคม 2563; ตอบรับการตีพิมพ์: 14 กรกฎาคม 2563

กิจกรรมในด้านผลผลิต 2. แนวทางในการปรับปรุงต่อการพัฒนาโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในพื้นที่ จังหวัดสกลนคร ผู้ประกอบการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมและศึกษาดูงานจากหมู่บ้านต้นแบบนำมาปรับใช้ในชุมชนของตนเอง สำหรับแนวทางการพัฒนาโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หน่วยงานราชการควรมีการติดตามและดูแลเรื่องคุณภาพของบรรจุภัณฑ์หลังเสร็จสิ้นโครงการเพื่อให้มีความต่อเนื่อง ชุมชนควรมีการดูแลสภาพแวดล้อม โดยการวางแผนด้านการปฏิบัติงานระหว่างผู้นำชุมชน ชาวบ้านและหน่วยงานท้องถิ่นเจ้าหน้าที่ควรมีให้ข้อมูลและความรู้ด้านการพัฒนาการจำหน่ายสินค้าทั้งในชุมชน และการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ พร้อมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนเพื่อกระตุ้นการจำหน่ายสินค้ามากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : 1. การประเมินโครงการ 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3. การท่องเที่ยวชุมชน

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study the performance of the OTOP Nawatwithi tourism project of the participating villages in the provinces of Sakon Nakhon, 2) to study the assessment guidelines for the OTOP Nawatwithi Tourism Community Project in the area. Sakon Nakhon Province by the CIPP Model. The researcher employed a mixed methods research design by collecting quantitative data questionnaires from a survey of 200 people and collecting qualitative data via in-depth interviews of 12 key informants. The statistics used in the research were mean and standard deviation.

The research results showed that : 1. Performance of the OTOP Nawatwithi Tourism Community Project in the Area Sakon Nakhon Province Are ready to join the project the villages were supported by multiple sectors and willing to participate in the project. In terms of inputs, the government provided sufficient funds, materials, and personnel supports. In terms of process, the communities received standardized packaging and tourism operation training, while government officers provided monitoring and assessment on a regular basis. In terms of product. 2. Guidelines for improvement towards the development of the OTOP Nawatwithi community tourism project in the area Sakon Nakhon Province participating entrepreneurs applied knowledge gained from the trainings to product development and community tourism in their villages. For further development, it is recommended that the

government officers need to perform regular follow-up monitoring on the quality of packaging. In addition, the communities need to take care of the environment by collaborating with local leaders, villagers, and local authorities. Furthermore, government officers need to provide information and knowledge to enhance product quality and sales improvements through online platforms, and promotional activities.

Keywords : 1. Evaluation 2. Product Improvement 3. Community Tourism

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพชุมชนในท้องถิ่นมีความเข้มแข็งตามหลักการของนโยบายการขยายโอกาสทางเศรษฐกิจเพื่อลดและแก้ไขความยากจนในระดับรากหญ้า เมื่อปี พ.ศ. 2544 รัฐบาลริเริ่มโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จากการนำภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนมาสร้างรายได้กลายเป็น “สินค้าชุมชน” รัฐบาลได้นำความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสินค้าผนวกกับการช่วยเหลือจากภาครัฐในด้านของการให้ความรู้ด้านการเพิ่มพูนคุณภาพของทรัพยากรให้มีประโยชน์มากขึ้นจากการแปรรูปเป็นสินค้าต่างๆ ทั้งของใช้และสินค้าทางการบริโภค ทั้งนี้ รัฐบาลมีการตั้งคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลนโยบายยุทธศาสตร์และแผนแม่บท การคัดเลือกผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทจะมีหลักเกณฑ์และขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล รวมไปถึงพัฒนายกระดับคุณภาพและผลิตภัณฑ์เพื่อส่งออกโดยการคัดสรรในระดับจังหวัด ภูมิภาค และประเทศ (สำนักงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2558 : 11-12) ส่วนหนึ่งคือการได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชนไปสู่การพึ่งตนเองได้ และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจชุมชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546 : 38-39)

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ตั้งขึ้นมาแล้ว 16 ปีนั้นมีการพัฒนาเพียงด้านเดียว คือการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจโดยการสร้างมูลค่าให้แก่สินค้า แต่เนื่องจากผู้ที่เข้าร่วมโครงการเป็นประชาชนในชุมชนจึงไม่มีความพร้อมและความรู้ในการเตรียมตัวเป็นผู้ประกอบการเท่าที่ควร เช่น ขาดการสร้างความโดดเด่นให้แก่สินค้า การต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ รวมไปถึงความรู้ทางด้านการจัดการสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อ การพัฒนาสินค้าต้องเปลี่ยนแปลงให้มีความทันสมัยและเป็นเอกลักษณ์จากการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเชื่อมโยงกับความต้องการที่เปลี่ยนไป ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือ ผู้ประกอบการหลายรายได้ยกเลิกกิจการไปเพราะขาดการบริหารและไม่มีความชัดเจนทางนโยบาย ในส่วนของการผลักดันสินค้าออกจากชุมชนหรือการพัฒนาสินค้าให้ได้ตามเกณฑ์ จึงทำให้ผู้ประกอบการไม่ประสบความสำเร็จ (ศราวุธ พจนศิลป์,

2562 : 51-53) จากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ดังกล่าวที่เน้นจุดยืนทางด้านสินค้าชุมชน กรมพัฒนาชุมชนจึงได้มีการพัฒนาโดยเพิ่มการให้บริการทางการท่องเที่ยวทางภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ภายใต้โครงการไทยนิยมยั่งยืน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจากเมืองหลัก หรือแอ่งใหญ่ ไปสู่เมืองรองหรือแอ่งเล็ก ในพื้นที่เป้าหมาย 76 จังหวัด 876 อำเภอ 3,273 ชุมชน เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่ม Quadrant D เพิ่มขึ้น จำนวน 64,570 ผลิตภัณฑ์ กรมพัฒนาชุมชนมีแนวทางการจัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 3 แนวทาง ได้แก่ 1) พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ยกกระดับสวัสดิการ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ สร้างโอกาสในอาชีพและการจ้างงาน 2) พัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการประชาคม การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ในชุมชน สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น และ 3) ปฏิรูปการโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรทั้งระบบ ควบคุมการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าทางการเกษตร และส่งเสริมการตลาดสมัยใหม่ โดยใช้หลักการที่ว่าด้วยการผลักดันขายสินค้า OTOP ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียวก็จะสามารถสร้างรายได้เพียงช่องทางเดียว หากแต่มีการเพิ่มแรงจูงใจที่ผสมผสานการท่องเที่ยวที่ผลักดันเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนมาเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดรายได้ ในปี พ.ศ. 2561 ชุมชนที่ผ่านการคัดเลือกในระดับจังหวัดจะนำมาจัดประกวดเพื่อคัดเลือกชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีระดับจังหวัดจำนวน 160 ชุมชน ที่มีความพร้อมในการเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบจำนวน 50 ชุมชน การดำเนินการโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีมีเป้าหมายในเชิงคุณภาพ คือ 1) เพื่อสร้างการเข้าถึงและการจำหน่ายสินค้าจากชุมชนโดยตรงก่อให้เกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้ให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนในพื้นที่ระบบเศรษฐกิจในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง 2) เพื่อสร้างโอกาสในการทำประกอบอาชีพในชุมชนเพื่อให้ลูกหลานกลับมาอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุข 3) เพื่อให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนและการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมและพัฒนาแบบบูรณาการในทุกพื้นที่(กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561 : 2-9) โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ภายใต้โครงการไทยนิยมยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสร้างรายได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน จากการทำหมู่บ้านนำวิถีชีวิตและอัตลักษณ์มาต่อยอดให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับผลการประเมินจากการดำเนินงานของโครงการว่าได้รับการพัฒนาและมีการต่อยอดอย่างต่อเนื่องหรือไม่ ซึ่งจะช่วยให้ทราบผลกระทบในแต่ละด้านและให้เกิดการขับเคลื่อนโครงการให้ดียิ่งขึ้นแก่หน่วยงานราชการ และใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการปรับปรุงโครงการและการวางแผนในอนาคตในด้านของกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่จังหวัดสกลนคร

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการประเมินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในพื้นที่ จังหวัดสกลนคร

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาทำให้ทราบแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการขับเคลื่อนการดำเนินการบริหารจัดการของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในพื้นที่จังหวัดสกลนคร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีเชิงปริมาณ โดยการสอบถามความคิดเห็นแล้วนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์แบบสถิติเชิงพรรณนา จากนั้นจึงใช้วิธีเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลเอกสาร และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) พื้นที่ศึกษาการวิจัยครั้งนี้ คือ หมู่บ้าน 54 แห่ง ที่เข้าร่วมโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ภายใต้โครงการไทยนิยมยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดสกลนคร การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลเพื่อทำการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1)การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 54 แห่งในพื้นที่จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มหมู่บ้านตามขนาดของจำนวนสมาชิกเป็น 4 กลุ่มจากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้าน 1 แห่งจากแต่ละกลุ่ม ได้จำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 4 แห่งจากนั้นคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ทำให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบประเมินโครงการ ได้ใช้แนวคิดการประเมินผลโครงการ CIPP Model และ 2)การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการดำเนินโครงการและติดตามการประเมินผลของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน 1 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชนระดับจังหวัด 1 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชนระดับอำเภอ 2 คน คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน 4 คน ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการใช้โครงสร้างลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด การวิเคราะห์ข้อมูล 1)สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยใช้ค่า Paired t-test 2)การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยข้อมูลจากเอกสารและใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า เพื่อให้ข้อมูลวิจัยมีความน่าเชื่อถือ ประกอบด้วย การตรวจสอบ

ด้านข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการทบทวนข้อมูล และวิเคราะห์เนื้อหาหลังจากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้ปรับปรุงแก้ไขให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากที่สุด

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในพื้นที่จังหวัดสกลนครตามรูปแบบการประเมิน CIPP Model

5.2.1 ด้านบริบทและสิ่งแวดล้อม (Context) ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มอาชีพที่เข้าร่วมโครงการในชุมชนมีความพร้อมและศักยภาพในการเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบจากการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ เช่น การส่งเสริมโครงการให้มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนและการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการสร้างรายได้ที่ตรงต่อความต้องการของคนในชุมชน ดังนั้นผลการประเมินด้านบริบทและสิ่งแวดล้อมของโครงการจึงอยู่ในค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.11 และและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.02 ผลจากการศึกษาชุมชนมีความพร้อมด้านบริบทและสิ่งแวดล้อมในการดำเนินโครงการฯ

5.2.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) จากแบบสอบถามผลการวิเคราะห์พบว่างบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่ได้รับการจัดสรรของแต่ละหมู่บ้านและระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม ซึ่งชุมชนมีสถานที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยมีเจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้ความรู้และความเข้าใจให้แก่คนในชุมชนทำให้การดำเนินกิจกรรมในชุมชนสามารถบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) จึงอยู่ในค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.03 และและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.04 ผลจากการศึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดสรรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ และเจ้าหน้าที่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานต่อการดำเนินโครงการฯ

5.2.3 ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) จากแบบสอบถามผลการวิเคราะห์พบว่า เจ้าหน้าที่มีการส่งเสริมชุมชนสร้างรายได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยวตามโครงการโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการแก่ผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการทำให้เป็นไปตามแผน ก่อให้เกิดการสร้างแรงจูงใจและผลักดันกับกรมพัฒนาชุมชนตามโครงการอย่างเหมาะสม อีกทั้งเจ้าหน้าที่ยังสามารถติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผลการประเมินด้านกระบวนการจึงอยู่ในค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.97 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.02 ผลจากการศึกษาชุมชนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้และพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์การประเมิน

5.2.4 ด้านผลผลิต (Product Evaluation) จากแบบสอบถามผลการวิเคราะห์พบว่าชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้นในด้านของความสามารถในการสร้างความยั่งยืนของอาชีพของคนในชุมชนได้ตามเป้าหมาย อยู่เย็น เป็นสุข ผู้ประกอบการนำองค์ความรู้และนำกิจกรรมที่เข้า

ร่วมโครงการมาปรับใช้ในการสร้างอาชีพของตนเองให้มีความเหมาะสม เช่น การพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเพื่อป้องกันเอกลักษณ์ของหมู่บ้านทำให้ชุมชนมีการบริหารจัดการและรายได้ของชุมชนได้ดีขึ้นตามลำดับ ดังนั้นผลการประเมินด้านผลผลิตจึงอยู่ในค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.97 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.02 ผลจากการศึกษาชุมชนสามารถพัฒนาสินค้าให้มีมาตรฐานและนำความรู้การบริการท่องเที่ยวไปปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

การประเมินผลโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของหมู่บ้านที่เข้าร่วมในจังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยที่ 4.02 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.05 และมีระดับความคิดเห็นในระดับมาก จากการปฏิบัติของหมู่บ้านตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดและสามารถนำเสนอการพัฒนาชุมชนด้วยการนำโครงการปรับใช้เพื่อให้เกิดผลและสามารถทำให้ชุมชนมีความเจริญในด้านความเป็นอยู่ภายในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินด้านบริบทและสิ่งแวดล้อมของโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงสุดจากทั้งหมด 4 ด้าน จากการศึกษาเรื่องชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมีความพร้อมและได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ ที่มีความเหมาะสมต่อวิถีชีวิต รวมไปถึงการเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยว รองลงมาคือการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ซึ่งมีการศึกษาด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์จากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสกลนคร รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ที่มีความพร้อมในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการมีความรู้และความเข้าใจต่อโครงการ ลำดับถัดมาคือการประเมินด้านผลผลิต จากการศึกษาพบว่า ชุมชนมีรายได้ในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นจากการขายผลผลิตภัณฑ์ OTOP และการนำบรรจุภัณฑ์ที่ได้จากการออกแบบร่วมกันระหว่างชุมชนและสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสกลนคร จากการนำจุดเด่นและเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนมาทำให้บรรจุภัณฑ์มีความน่าสนใจ ชุมชนมีความภาคภูมิใจในอาชีพมากขึ้น ด้านกระบวนการเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบมีการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยว เช่น โฮมสเตย์ อาหารพื้นบ้าน วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการเข้าร่วมโครงการทางเจ้าหน้าที่ทำการประเมินก่อนและหลังการเข้าร่วมเพื่อนำไปพัฒนาให้มีความเหมาะสมต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น

5.2.5 ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการดำเนินโครงการและติดตามการประเมินผลของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ได้แก่หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน 1 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชนระดับจังหวัด 1 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชนระดับอำเภอ 2 คน คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน 4 คน ผู้ใหญ่บ้าน 4 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน

5.2.6 หมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ได้นำกิจกรรมในชุมชนมาสร้างรายได้แบบยั่งยืนผู้ให้ข้อมูลหลักได้อธิบายว่า การประชาสัมพันธ์หมู่บ้านที่เข้าร่วมโดยการนำจุดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นออกมาเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีเสน่ห์จากภูมิปัญญาพื้นถิ่น การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม โดยทางสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสกลนครส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควบคู่กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ของแต่ละหมู่บ้าน

ให้มีคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้สะท้อนความเข้าใจของตนเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวไว้ว่า “โครงการฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำการท่องเที่ยวเข้ามากระตุ้นให้ระบบเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น แต่ละหมู่บ้านที่ผ่านการคัดเลือกได้มีการเตรียมความพร้อมและเก็บเกี่ยวความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมและการศึกษาทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดเพื่อนำมาปรับปรุงหมู่บ้านตนเอง ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีจุดบริการนักท่องเที่ยวและจำหน่ายสินค้า” (นาย ก1, การสนทนาส่วนบุคคล, 19 มีนาคม 2563) และ “หมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ในจังหวัดสกลนคร ส่วนใหญ่จะมีผลิตภัณฑ์ OTOP เช่น ผ้าयोอมคราม ผ้าขาวม้า ไวน์หมากเม่า โคนุนโพนยางคำ ซึ่งหลังจากที่เข้าร่วมโครงการ ชาวบ้านได้นำความรู้ด้านการจับคู่ธุรกิจและการจำหน่ายทางออนไลน์เข้ามาเสริมสร้างรายได้ให้มากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการรักษาทรัพยากรในชุมชนให้สวยงาม” (นาย ข2, การสนทนาส่วนบุคคล, 26 มีนาคม 2563)

5.2.7 สรุปผลการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่จังหวัดสกลนคร ภายหลังจากดำเนินโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ก่อให้เกิดการกระตุ้นของเศรษฐกิจฐานรากให้มีความยั่งยืนเนื่องจากภายในชุมชนมีรายได้ครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นจากการจำหน่ายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยวบุคลากรของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอได้ให้ข้อมูลว่า “หมู่บ้านที่เข้าร่วมได้พัฒนาด้านการท่องเที่ยว พัฒนาการจัดแผนธุรกิจชุมชน พัฒนาสินค้าให้มีมาตรฐาน เพื่อให้มีความต่อเนื่องในการดำเนินโครงการ โดยทางสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจะเข้ามาดูแลเรื่องของการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนให้มีความเชี่ยวชาญในด้านของการบริการท่องเที่ยวและจัดกิจกรรมระหว่างชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งจะให้หมู่บ้านต้นแบบที่ผ่านการคัดเลือกเป็นตัวอย่างให้แก่ชุมชน รวมไปถึงการให้ชุมชนเข้ามาจำหน่ายสินค้าในพื้นที่อำเภอที่ได้จัดไว้ให้เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายแก่ผู้ประกอบการ” (นาง ค1, การสนทนาส่วนบุคคล, 16 มีนาคม 2563) ในขณะที่บุคลากรของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภออีกท่านให้ข้อมูลว่า “หลังจากเสร็จสิ้นโครงการแต่ละหมู่บ้านจะแบ่งออกเป็น 4 ระดับ จากเกณฑ์การประเมินทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ ชุมชนได้จัดกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งนำมารวมกับสถานที่ท่องเที่ยวให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เช่น การพอรน้ำ อาหารพื้นถิ่น ด้านเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างอำเภอมักมีการจัดป้ายแผนที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวแวะชมตามจุดท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ” (นาง ค2, การสนทนาส่วนบุคคล, 13 มีนาคม 2563) และ “สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสกลนครได้มีการอบรมและพัฒนาสินค้าหมู่บ้านที่ไม่ได้รับรางวัลเช่น การให้ความรู้ด้านการตลาดออนไลน์และการเตรียมตัวเป็นเจ้าของบ้านที่ดีในอนาคต” (นาย ก1, การสนทนาส่วนบุคคล, 19 มีนาคม พ.ศ.2563)

5.2 ผลการวิเคราะห์แนวทางการปรับปรุงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของหมู่บ้านที่เข้าร่วมในจังหวัดสกลนคร พบว่า มีแนวทางการพัฒนาใน 3 ด้าน ดังนี้

5.2.1 ด้านการพัฒนาสินค้าให้มีมาตรฐาน จากการสัมภาษณ์ข้อมูลพบว่า สำนักงานพัฒนาชุมชนได้มีการอบรมและให้หมู่บ้านต้นแบบเป็นตัวอย่างชุมชนที่มีมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และการบริการท่องเที่ยว ซึ่งผลิตภัณฑ์ของแต่ละหมู่บ้านยังไม่มีการพัฒนารูปแบบให้เป็นที่น่าสนใจมากเท่าที่ควร การพัฒนาสินค้าและจุดจำหน่ายสินค้าในชุมชนยังไม่มีตลาดชุมชนที่สามารถเปิดจำหน่ายได้เฉพาะสินค้าที่ระลึกหรือสินค้า OTOP ของชุมชน จึงทำให้การกระจายยังไม่ครอบคลุม รวมไปถึงสินค้าที่จำหน่ายมีซ้ำกันเป็นจำนวนมาก ทางหน่วยงานราชการจะต้องมีการดูแลเรื่องบรรจุกฎเกณฑ์และการพัฒนารูปแบบของสินค้าให้มีคุณภาพความเหมาะสมต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาชุมชนได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสินค้าให้มีมาตรฐานและคุณภาพที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ชุมชน อีกทั้งสร้างผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าเชื่อถือ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้า OTOP ชุมชนนวัตกรรม และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้านพร้อมทั้งสร้างรายได้เข้ามาสู่ชุมชนได้

5.2.2 ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ข้อมูลพบว่า สำนักงานพัฒนาชุมชนได้มีการออกแบบและพัฒนาภูมิทัศน์ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในชุมชน โดยดำเนินการออกแบบการจัดกิจกรรมให้มีการนำอัตลักษณ์ ความโดดเด่นของหมู่บ้าน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลของพื้นที่ สภาพปัญหา ทิศทางธรรมชาติ และจุดแข็งของหมู่บ้านเพื่อนำมาพัฒนาภูมิทัศน์ของหมู่บ้าน โดยมีการวางแผนการปฏิบัติงานกับผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจภายในชุมชน คือ ออกแบบงานภูมิทัศน์ จัดสวน ปลูกต้นไม้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านให้สวยงามเพื่อจัดทำเป็นจุดถ่ายภาพเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การจัดทำข้อมูลเส้นทางเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในและภายนอกหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว เช่น การจัดทำป้ายบอกทาง ป้ายเล่าเรื่อง แผนที่เส้นทางเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ป้ายแสดงข้อมูลกิจกรรมที่ดำเนินการของหมู่บ้านเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปรับปรุงภูมิทัศน์และการเป็นเจ้าบ้านที่ดีที่แท้จริง

5.2.3 ด้านการพัฒนาตลาดสินค้า จากการสัมภาษณ์ข้อมูลพบว่า สำนักงานพัฒนาชุมชนได้มีการขึ้นนำการตลาดให้กับผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่มีการอบรมให้ข้อมูลในการพัฒนาระบบการตลาดทั้งการจำหน่ายหน้าร้าน และการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ ที่จะสามารถเพิ่มฐานลูกค้าให้ได้มากที่สุด ถึงอย่างไรก็ตามการพัฒนาชุมชนจะมีประสิทธิภาพก็ขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนสร้างกิจกรรมความร่วมมือในการนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีมาตรฐานอยู่แล้ว นำมาปรับปรุงและพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่น่าสนใจ และในการตลาดก็ให้ประชาชนมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก มีการชี้แจงเป้าหมายให้ผู้ประกอบการเข้าใจผ่านการประชาคม พร้อมทั้งมีการส่งเสริมความรู้ด้านการตลาดชุมชนผ่านการประชาสัมพันธ์ออนไลน์หรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านให้เกิดการจำหน่ายสินค้าภายในชุมชน

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากผลการประเมินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่จังหวัดสกลนคร พบว่า การดำเนินงานด้านบริบทและสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถตอบโจทย์โครงการให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งการเข้าร่วมโครงการสมาชิกสามารถอธิบายหลักการในการสร้างผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน สามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว จุดแข็งของโครงการที่สามารถทำให้ชุมชนมีการส่งเสริมโครงการให้มีความเหมาะสมและก่อให้เกิดการสร้างรายได้ที่ตรงต่อความต้องการของคนในชุมชน จุดอ่อนของโครงการคือการสนับสนุนของแต่ละภาคส่วนยังไม่สามารถให้การช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ เนื่องด้วยต้องรองบประมาณในการจัดสรรจึงทำให้เกิดความล่าช้าตามมาและเวลาที่ของโครงการมีระยะสั้น อย่างไรก็ตามตามชุมชนมีความร่วมมือกันจึงทำให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุกฤษฏ์ ชาวแพรกน้อย (2562 : 166-168) ที่ได้ศึกษาการประเมินผลการดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า จากการสำรวจความคิดเห็นด้านการประเมินบริบทสภาพแวดล้อมของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของจังหวัดสมุทรสาคร ตามแนวทาง CIPP Model มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งให้เห็นว่าคนในชุมชนให้ความร่วมมือตั้งแต่เข้าร่วมโครงการเนื่องจากมองว่าเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางบวกและทางชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนและการบริการการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนสามารถนำไปพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมในอนาคตได้อย่างต่อเนื่องด้านกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และแหล่งท่องเที่ยวตามโครงการฯ การอบรมของเจ้าหน้าที่ในการเพิ่มความรู้ประเด็นที่สำคัญของการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชนจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนก็เป็นจุดแข็งที่ช่วยให้ชุมชนเกิดการผลิตสินค้าได้อย่างต่อเนื่อง และมีความเป็นอยู่ที่มีคุณภาพมากขึ้นด้วย

6.2 แนวทางในการปรับปรุงพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวตามโครงการฯ 1) การใช้จ่ายในบางครั้งเรือยังมีปัญหาจากการใช้เงินเกินตัว หรือผลิตภัณฑ์ยังค้างสต็อกหรือมีการใช้เงินในการผลิตสินค้ามากเกินไปทำให้การบริหารเงินขาดสภาพคล่อง ซึ่งต้องมีการจัดการปัญหาด้านควบคุมและจำหน่ายสินค้าให้มีความเหมาะสมต่อความต้องการของผู้ซื้อ เพื่อไม่ให้มีปัญหาสินค้าล้นตลาดในอนาคต ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศราวุธ พจนศิลป์ (2562 : 51-53) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 ของจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ปัจจัยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์(OTOP)ภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 ของจังหวัดเพชรบุรี การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความโดดเด่นและพัฒนาให้มีมาตรฐานต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการกำกับดูแลและสนับสนุนงบประมาณ เช่น การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนต้องนำเทคนิคทางการตลาดเข้ามาช่วยในการจำหน่ายสินค้าหรือการเชื่อมโยงบูรณาการกับ SME และสถาบันการเงินข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นกยูง อนุสุเรนทร์ และกฤชวรรณ โล่ห์วัชรินทร์ (2562

: 217-218) ที่ได้ศึกษาการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ประกอบการมีข้อจำกัดด้านความรู้ของการตลาดออนไลน์ และการสร้างเครือข่ายชุมชนระหว่างจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการจัดการกรรมการจับคู่ร่วมเครือข่ายธุรกิจอย่างต่อเนื่อง 2) สำนักงานพัฒนาชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว โดยมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำโครงการมาพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในด้านต่างๆ เช่น ด้านบริหารหรือสภาพสิ่งแวดล้อม ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการจัดจำหน่าย เป็นต้น ซึ่งแนวทางในการดำเนินการจากพัฒนาจุดแข็งตามโครงการในเรื่องการนำเสนอผลิตภัณฑ์สินค้าภายในชุมชนให้มีมาตรฐาน จากการเพิ่มความรู้ในการอบรมของเจ้าหน้าที่ที่ได้ถ่ายทอดสู่ชุมชน โดยมุ่งเน้นให้เปิดโอกาสการนำสินค้ามาแนะนำผ่านวิถีมัลติมีเดีย ความเป็นอยู่ของชุมชน ทำให้ชุมชนในจังหวัดสกลนครขึ้นชื่อในเรื่องผ้าไหมครามและเพิ่มผลกำไรให้กับการจัดจำหน่ายได้เป็นอย่างดีมากที่สุดนั่นเอง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชานาถ สิงหาปัด (2560 : 59-63) ที่ได้ศึกษาเรื่องท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม : กิจกรรมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนผู้ไทบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ปัจจัยที่บ่งชี้ความสำเร็จในการบริการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและโฮมสเตย์ของชุมชนผู้ไทบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ชุมชนโดยการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ถึงอย่างไรก็ตามการนำโครงการมาพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีพบในเรื่องของประชาชนมีบางรายยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการในการพัฒนาและปรับปรุงชุมชนให้เกิดรายได้จากวิถีความเป็นอยู่ในชุมชนเอง ซึ่งก็ทำให้การปฏิบัติงานในการเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนยังด้อยประสิทธิภาพ โดยการนำเสนอสินค้ายังไม่ชัดเจนและสินค้ายังไม่มาตรฐานเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร อีกทั้งความร่วมมือของสมาชิกชุมชนยังขาดความสามัคคีในการปฏิบัติตนเอง แต่อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมของการพัฒนาชุมชนยังถือว่ามีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีการประเมินตามโครงการในชุมชนของสำนักงานพัฒนาชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสกลนคร และหน่วยงานยังมีการปรับปรุงและพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการสร้างสรรค์ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการให้มีความน่าสนใจจากสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน และวิถีความเป็นอยู่ของ

ชุมชน โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประเมินชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีให้กับชุมชน

7.1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนให้มีการผลิตบรรจุภัณฑ์ตามความต้องการของหมู่บ้านให้มีความต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบในระหว่างการดำเนินโครงการให้บรรจุภัณฑ์สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับชุมชนได้

7.1.3 ผู้นำชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมเข้าร่วมโครงการในการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านสำหรับการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เช่น ประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายโฆษณา แผ่นพับ สื่อโซเชียลมีเดียและการบอกต่อของประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นต้น

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ประชาชนควรมีการพัฒนาชุมชนให้มีความน่าเชื่อถือ และสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของหมู่บ้าน จากผลิตภัณฑ์ และสินค้าของชุมชนที่ได้มาตรฐานมานำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ เช่น เว็บไซต์ สื่อมีเดีย เป็นต้น เพื่อให้เป็นที่รู้จักได้อย่างรวดเร็ว

7.2.2 หมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการต้องมีความกระตือรือร้นต่อการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและมีการประเมินชุมชนของผู้นำชุมชนอย่างสม่ำเสมอเพื่อความต่อเนื่องของโครงการภายในชุมชน

7.2.3 สถานที่ท่องเที่ยวในหมู่บ้านต้องมีการพัฒนาให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม ผู้นำชุมชนควรมีการประสานกับผู้ประกอบที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานหมู่บ้านท่องเที่ยวผ่านการต่อยอดจากกิจกรรมที่ผ่านมา

7.2.4 การพัฒนาศักยภาพและการส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการดำเนินการแบบบูรณาการในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก และมีการกำหนดเป้าหมายธุรกิจประกอบการให้กับผู้ประกอบการและคนในชุมชนได้เข้าใจของโครงการผ่านการประชาคมของประชาชน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปควรมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพให้มีความชัดเจนและเป็นกระบวนมากยิ่งขึ้น ในด้านการติดตามและรายงานความก้าวหน้าของการประเมินโครงการเพื่อนำผลที่ได้รับเป็นแนวทางในการพัฒนาให้มีคุณภาพและปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพให้มีความเหมาะสมต่อบริบทของแต่ละชุมชน

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2561). **คู่มือการปฏิบัติงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี**. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- นภยูง อนุสุเรนทร์ และกฤษฎวรรณ โล่ห์วีชรินทร์. (2562). การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น. **Journal of Education and Research**. 5(2). 205-221.
- ศราวุธ พจนศิลป์. (2562). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 ของจังหวัดเพชรบุรี. **วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม**. 14(2). 41-55.
- สำนักงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2558). **คู่มือการดำเนินงานผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP รายใหม่ ประจำปี 2558**. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2546). **รายงานผลการดำเนินงานในปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ.
- สุชานาถ สิงหาปัด. (2560). ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม : กิจกรรมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนผู้ไ้บ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์. **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา**. 15(1). 53-67.
- อกฤษฎ์ ชาวแพรงน้อย. (2562). การประเมินผลการดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร. **วารสารบัณฑิตศึกษา**. 16(75). 157-168.

9. คำขอบคุณ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้ความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษฎวรรณ โล่ห์วีชรินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาได้ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ ปลุกฝังให้ผู้วิจัยมีวินัยและมีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน ตลอดทั้งให้กำลังใจและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้รับแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวาง ตลอดจนเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขจนทำให้งานวิจัยฉบับนี้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจในความกรุณาของอาจารย์เป็นอย่างมาก ขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูงสำหรับความสำเร็จในครั้งนี้